

ĐÀM THOẠI TRONG HOẠT ĐỘNG “LÀM QUEN TÁC PHẨM VĂN HỌC” Ở TRƯỜNG MẦM NON

Lưu Thị Thanh Mai, Nguyễn Thị Hương Giang
Phân hiệu Đại học Thái Nguyên tại tỉnh Lào Cai

Tóm tắt: Đàm thoại trong hoạt động làm quen với tác phẩm văn học có vai trò quan trọng giúp trẻ nhớ, hiểu, tái hiện được tác phẩm văn học, khả năng diễn đạt mạch lạc, khả năng cảm nhận và sử dụng ngôn ngữ chuẩn mực, giàu cảm xúc ... Bài viết đề cập đến một số dạng câu hỏi đàm thoại trong hoạt động cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học ở trường mầm non.

Từ khóa: Đàm thoại, tác phẩm văn học, câu hỏi đàm thoại, trẻ mầm non, giáo viên

DIALOGUE IN THE ACTIVITY “INTRODUCING LITERARY WORKS” IN PRESCHOOL EDUCATION

Luu Thi Thanh Mai, Nguyen Thi Huong Giang
Thai Nguyen University Branch in Lao Cai Province

Abstract: Conversation in the activity of getting acquainted with literary works plays an important role in helping children remember, understand, and reproduce literary works, the ability to express coherently, the ability to feel and use standard language, rich in emotions, etc. The article mentions some types of conversational questions in activities for children to get acquainted with literary works in kindergarten.

Keywords: Conversation, literary works, conversation questions, preschoolers, teachers

Nhận bài: 16/04/2025

Phản biện: 15/05/2025

Duyệt đăng: 18/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Làm quen tác phẩm văn học là hoạt động giáo dục có vai trò quan trọng trong chương trình giáo dục mầm non. Việc tổ chức hoạt động làm quen tác phẩm văn học đem lại cho trẻ những hiểu biết đầu tiên về cuộc sống, mở rộng cho trẻ thế giới tình cảm của con người, nuôi dưỡng và phát triển trí tưởng tượng sáng tạo nghệ thuật và làm cho vốn ngôn ngữ của trẻ phong phú, cách diễn đạt mạch lạc và sự trau chuốt về ngôn từ.

Hình tượng nghệ thuật trong văn học có tác dụng tích cực đến việc giáo dục đạo đức, nhân phẩm của trẻ, tạo tiền đề cho việc hình thành nhân cách con người. Chính vì thế việc tìm ra các phương pháp, biện pháp giúp trẻ làm quen với tác phẩm văn học đạt hiệu quả là rất cần thiết. Trong đó không thể bỏ qua bài viết này, chúng tôi tập trung nghiên cứu, tìm hiểu về phương pháp đàm thoại trong hoạt động dạy trẻ làm quen với tác phẩm văn học bởi nếu sử dụng hệ thống câu hỏi đàm thoại một cách khoa học sẽ có tác động nhiều chiều tới việc giúp trẻ hiểu, nhớ, hiểu và có khả năng đọc, kể lại nội dung tác phẩm, từ đó giúp cho khả năng diễn đạt mạch lạc, khả năng cảm thụ về đẹp ngôn từ của trẻ được nâng cao đáp ứng được mục tiêu giáo dục phát triển ngôn ngữ cho trẻ.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm đàm thoại

Đàm thoại là phương pháp giáo viên sử dụng các câu hỏi có mục đích, có định hướng, có kế

hoạch trước để trao đổi với trẻ, giúp trẻ hiểu và cảm nhận tác phẩm một cách sâu sắc và có hệ thống. Thông qua đàm thoại, giáo viên biết được mức độ hiểu bài của trẻ để kịp thời uốn nắn, sửa sai.

Bên cạnh đó, câu hỏi đàm thoại, câu hỏi, trẻ trả lời còn tăng cường tư duy cho trẻ, hướng trẻ vào việc tri giác các vật thật, các hiện tượng ở môi trường xung quanh, các vấn đề nội dung, các giá trị nghệ thuật...trong tác phẩm văn học, tái hiện lại những cái tri giác, hệ thống hóa các kiến thức đã biết và dẫn dắt kết luận một cách tổng quát.

2.2. Đàm thoại trong hoạt động làm quen tác phẩm văn học

Đàm thoại trong tổ chức hoạt động cho trẻ làm quen với văn học là cuộc trò chuyện giữa cô và trẻ được tổ chức nhờ một hệ thống câu hỏi có mục đích của cô nhằm giúp trẻ tiếp nhận giá trị của tác phẩm văn học một cách tích cực, hình thành và rèn luyện các kỹ năng ghi nhớ, kể chuyện, đọc thơ diễn cảm.

2.3. Các yêu cầu khi đặt câu hỏi đàm thoại

Để các câu hỏi đàm thoại trong hoạt động dạy trẻ làm quen tác phẩm văn học đạt hiệu quả cao, cần chú ý đến các yêu cầu cơ bản khi thiết kế các câu hỏi, cụ thể là:

2.3.1. Đảm bảo tính mục đích: Nội dung câu hỏi, số lượng câu hỏi, các mức độ câu hỏi cần bám sát vào mục đích yêu cầu của hoạt động làm quen văn học (đối tượng, loại bài/tiết, thể loại tác

phẩm), không đi sang lĩnh vực khác.

2.3.2. Đảm bảo tính hệ thống: Câu hỏi đàm thoại cần sắp xếp theo trục tuyến tính của tác phẩm văn học, đi từ dễ đến khó, từ cụ thể đến khái quát. Câu hỏi cần có sự kết hợp có sự kết hợp giữa câu hỏi cho cá nhân và câu hỏi giúp trẻ xâu chuỗi các sự kiện và chi tiết trong tác phẩm văn học.

2.3.3. Phù hợp với đặc điểm cảm thụ văn học: Câu hỏi cho trẻ làm quen tác phẩm văn học cần chú ý đến đặc điểm nhận thức và kinh nghiệm sống của trẻ bởi trẻ cùng độ tuổi nhưng những yếu tố về môi trường tự nhiên (phong cảnh, các hiện tượng tự nhiên, thế giới động, thực vật... nơi đưa trẻ lớn lên) và môi trường xã hội (môi trường gia đình, môi trường giáo dục ở trường mầm non) khác nhau thì khả năng cảm thụ văn học khác nhau.

2.3.4. Khơi gợi trí tưởng tượng, kích thích tư duy, khả năng sáng tạo vốn từ và kinh nghiệm sống của trẻ: Cần chú ý đến việc sử dụng các câu hỏi để trẻ sử dụng tư duy logic, khả năng tưởng tượng của trẻ, để trẻ được diễn tả lại cảm nhận của mình về tác phẩm văn học, có tư duy phản biện, đánh giá, phân biệt hay giải thích về những vấn đề trong tác phẩm mà theo kinh nghiệm bản thân trẻ có thể giải quyết được.

2.3.5. Câu hỏi cần rõ ràng, dễ hiểu, không nên đặt quá nhiều ý hỏi trong 1 câu hỏi. Câu hỏi đàm thoại trong làm quen văn học cần rõ ràng, dễ hiểu, tránh sử dụng các từ khóa của câu hỏi có nghĩa trừu tượng hoặc quá khái quát; cần hạn chế đặt các câu hỏi đóng, không nên đặt quá nhiều ý hỏi trong một câu hỏi, khó khăn cho trẻ trong việc trả lời

2.4. Xây dựng câu hỏi đàm thoại trong tổ chức hoạt động dạy trẻ làm quen với tác phẩm văn học

Khi xây dựng câu hỏi đàm thoại trong hoạt động làm quen với tác phẩm văn học tùy theo mục đích, loại bài/tiết, thể loại tác phẩm và đối tượng trẻ chúng ta có thể linh hoạt sử dụng nhiều dạng câu hỏi khác nhau. Từ đó giúp cho trẻ không chỉ hiểu, nhớ, đọc kể lại được tác phẩm và còn tăng cường khả năng diễn đạt mạch lạc ngôn ngữ, cảm thụ được cái hay, cái đẹp của tác phẩm.

2.4.1. Đàm thoại để giới thiệu tác phẩm: Thường được tiến hành ngắn gọn trong vài phút trước khi đọc, kể tác phẩm. Với tác phẩm kể (đọc) lần đầu cô đặt câu hỏi hướng trẻ tập trung chú ý vào chuyện kể, các tình tiết trong truyện, tính cách nhân vật: Cô vừa kể cho các con nghe câu chuyện gì?

Trong truyện có những nhân vật nào?

Với tác phẩm trẻ đã biết việc đàm thoại chủ yếu hướng vào việc gợi nhớ tác phẩm. Với truyện: *Cáo, thỏ và gà trống: Ta vác hái trên vai/ Đi tìm cáo gian ác/ Cáo ở đâu ra ngay..ra ngay... đó là lời của nhân vật trong tác phẩm nào các con nhỉ?"*

2.4.2. Đàm thoại để hiểu tác phẩm

Dạng câu hỏi đàm thoại này với tác phẩm kể, đọc lần đầu, khi đàm thoại cô cần đặt câu hỏi kết hợp với giảng giải. Sau đó cô nêu câu hỏi – trẻ có thể trả lời được, hoặc chưa trả lời tốt cô đi vào củng cố bằng cách trích dẫn để giúp trẻ hiểu nội dung chính của tác phẩm.

Với các tác phẩm yêu cầu trẻ nắm vững nội dung chuyện kể, phân biệt được tính cách nhân vật thông qua ngữ điệu giọng, sau khi trẻ trả lời cô củng cố lại bằng cách nhắc lại câu trả lời của trẻ một cách chính xác và hoàn hảo hơn.

Khi đàm thoại giúp trẻ hiểu, nắm vững nội dung tác phẩm cô nên kết hợp với phương pháp giảng giải, giúp trẻ hiểu tác phẩm sâu hơn, đồng thời có tác dụng truyền những xúc cảm đến trẻ.

Với truyện Chú vịt xám? Có thể đặt hệ thống câu hỏi bám sát vào diễn biến tác phẩm giúp trẻ hiểu nội dung chính, nội dung cơ bản của tác phẩm:

- *Cô vừa kể cho chúng mình nghe truyện gì?*
- *Trong truyện có những nhân vật nào?*
- *Trước khi đi vịt mẹ dặn các con điều gì?*
- *Ai đã không nghe lời vịt mẹ?*
- *Vịt xám đã làm gì sau khi quên lời mẹ dặn*
- *Con cáo định làm gì vịt xám*
- *Vì sao vịt xám thoát chết?...*

2.4.3. Câu hỏi để tái hiện tác phẩm

Qua hệ thống câu hỏi của phần đàm thoại sẽ giúp trẻ nhớ lại trình tự câu chuyện. Tình tiết nào xảy ra trước hỏi trước, tình tiết nào xảy ra sau hỏi sau, không nên sa vào những tình vụn vặt.

Đàm thoại tái hiện tác phẩm có xen kẽ với việc củng cố những hiểu biết của trẻ về tác phẩm, vì vậy yêu cầu trẻ nói có ngữ điệu đối với những câu trả lời về ngôn ngữ của các nhân vật. Cô cần tập trung theo dõi, đánh giá sửa sai cho trẻ về phát âm, dùng từ, sử dụng câu.

Với truyện: *Cáo, thỏ và gà trống: Khi thỏ gặp bầy chó, bác gấu và anh gà trống thỏ đã nói gì?"*

Với bài thơ: *Hoa kết trái: Hoa lựu có màu gì? Con hãy đọc câu thơ miêu tả hoa lựu"*

2.4.4. Câu hỏi để khơi gợi sự tưởng tượng, khả năng nhận xét, đánh giá của trẻ

Đây là loại câu hỏi khuyến khích trẻ bày tỏ suy nghĩ, dự đoán hoặc sử dụng các kinh nghiệm, trải

nghiệm để trả lời, từ đó phát huy được sự tưởng tượng, khả năng nhận xét, đánh giá về các tình tiết nhân vật trong tác phẩm

Với truyện: Cáo, thỏ và gà trống có thể hỏi trẻ: *“Trong truyện con thích nhất nhân vật nào? Tại sao?”*; Với truyện: *“Quả bầu tiên”*: Theo các con trước khi cậu bé giúp đỡ chim én có nghĩ mình được đền ơn không? Vì sao?; Với bài thơ: Hoa cúc vàng: *“Bài thơ miêu tả hoa cúc đẹp như thế nào?”*; Với truyện Cáo thỏ và gà trống: *“Vì sao gà trống đuổi được cáo và đòi được nhà cho thỏ?”*

2.4.5. Câu hỏi cảm nhận về vẻ đẹp ngôn ngữ, hình tượng nghệ thuật của trẻ

Ngoài việc giáo dục đạo đức, hành vi ứng xử cho trẻ, việc dạy trẻ làm quen với tác phẩm văn học còn hướng trẻ cảm nhận được vần điệu, vẻ đẹp ngôn từ và những hình tượng văn học đẹp đẽ, giúp trẻ biết cách sử dụng ngôn ngữ chuẩn mực, ngôn ngữ đẹp trong quá trình học tập và giao tiếp. Với bài thơ: Hoa cúc vàng: *“Bài thơ miêu tả hoa cúc đẹp như thế nào?”*; Với truyện *“Bông hoa cúc trắng”*: *“Con có cảm nhận như thế nào về tình cảm của cô bé đối với mẹ của mình?”*

2.4.6. Câu hỏi giáo dục trẻ

Các tác phẩm được lựa chọn đưa vào hoạt động làm quen văn học ở trường mầm non đều hàm chứa các bài học giáo dục đạo đức, điều chỉnh hành vi, định hướng chuẩn mực ứng xử cho trẻ

em. Đây cũng là mục đích giáo dục tình cảm, đạo đức cho trẻ một cách gián tiếp. Vì vậy, khi dạy trẻ làm quen với tác phẩm văn học, giáo viên có thể đặt câu hỏi để trẻ bộc lộ được thái độ, thể hiện được sự đánh giá, rút ra được bài học, liên hệ được với bản thân. Từ đó, giúp cho việc giáo dục trẻ trở nên nhẹ nhàng, gần gũi.

Với truyện: “Tích Chu”, giáo viên có thể đặt câu hỏi: *“Chúng mình sẽ làm gì để bà luôn vui vẻ”*; Với bài thơ “Hoa kết trái”: *“Qua bài thơ, tác giả muốn nói với chúng mình điều gì”*; Với truyện “Chú dê đen”: *“Từ nhân vật dê đen và dê trắng, các con thấy trong cuộc sống chúng mình cần phải như thế nào khi gặp cái xấu, cái ác?”*

III. KẾT LUẬN

Hiện nay, cùng với đổi mới phương pháp dạy học trong mọi hoạt động giáo dục ở trường mầm non, dạy học lấy trẻ làm trung tâm trở nên đã và đang là yêu cầu tất yếu. Việc chú trọng xây dựng hệ thống câu hỏi đàm thoại trong hoạt động làm quen với tác phẩm văn học giúp cho trẻ tiếp nhận và làm quen với các tác phẩm văn học dễ dàng và đạt hiệu quả cao hơn, trẻ sẽ hứng thú hơn trong việc học tập, cảm xúc của trẻ được bộc lộ tự nhiên, trong sáng. Điều này góp phần nâng cao chất lượng hoạt động dạy trẻ làm quen tác phẩm văn học nói riêng và chất lượng giáo dục mầm non đáp ứng yêu cầu đổi mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chương trình giáo dục Mầm non, ban hành kèm theo Thông tư Số: 01/VBHN-BGDĐT, ngày 13 tháng 4 năm 2021.
2. Lê Thu Hương (chủ biên), Tuyển tập thơ, truyện, bài hát dành cho trẻ mầm non (các độ tuổi), NXB Giáo dục Việt Nam, 2011.
3. Lê Thị Bắc Lý, Lê Ánh Tuyết (2009), Phương pháp cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học, NXB Giáo dục Việt Nam.
4. Hoàng Thị Oanh, Phạm Thị Việt, Nguyễn Kim Đức, Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ dưới 6 tuổi, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.